

ENTOMOLOGICKÁ ETYMOLOGIE

Stručný výklad motýlích jmen antického původu

LUMÍR MACHOLÁN

ENTOMOLOGICKÁ ETYMOLOGIE

Stručný výklad
motýlích jmen
antického původu

LUMÍR MACHOLÁN

K titulnímu vyobrazení

Kolumbijského pralesního motýla *Morpho cypris* pojmenoval oxfordský prof. J. O. Westwood r. 1851 po starořecké bohyni krásy a smyslné lásky Afrodítě – Kypřance; podle jedné antické báje se zrodila z mořské pěny u ostrova Kypru (lat. Cyprus). V pozadí je mramorová socha Afrodity Mělské z konce 2. stol. př. n. l., objevená r. 1820 u ostrova Mélu (dnes vystavena v pařížském Louvru).

Slovo o autorovi

Lumír Macholán, biochemik a dlouholetý pedagog na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně, je známý svými prioritními pracemi z oblasti metabolismu aminokyselin, enzymologie a biosenzorů. Jako zkušený entomolog publikoval několik článků v časopise *Živa* o chovu motýlů a studuje vznik jejich variet vlivem chemických látek.

© 2010, 2011, 2013 Lumír Macholán

© 2011 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-6466-9

ISBN 978-80-210-5175-1 (brož. vaz. 1. vyd.)

ISBN 978-80-210-5452-3 (brož. vaz. 2. vyd.)

OBSAH

Několik vět úvodem	5
Co je třeba vědět o vědeckém názvosloví	7
Jména anticko-mytologického původu	9
Výklad vybraných jmen podle čeledí	11
RHOPALOCERA	
A. Motýli Evropy	11
Papilionidae – Otakárkovití	11
Pieridae – Běláskovití	13
Nymphalidae – Babočkovití	15
Satyridae – Okáčovití	22
Lycaenidae – Modráskovití	29
Hesperiidae – Soumračníkovití	35
B. Motýli ostatního světa	37
Papilionidae	37
Pieridae	53
Danaiidae	56
Acraeidae	59
Ithomiidae	60
Heliconiidae	61
Amathusiidae	64
Brassolidae	65
Nymphalidae	66
Morphidae	84
Satyridae	89
Nemeobidae	95
Lycaenidae	98
Hesperiidae	104
HETEROCERA	
Sphingidae – Lišajovití	109
Saturniidae – Martináčovití	113
Literatura	118
Rejstřík vědeckých jmen	120
Přílohy a mapa starověkého Řecka	129
Comments upon this book	133

Několik vět úvodem

Velká rozmanitost a pestrost přírody v nás často vyvolává otázku, jak se co jmenuje a proč. Když totiž dovedeme rostlinu či živočicha správně pojmenovat, zdají se nám nějak bližší, jako bychom si je přisvojili. Připomeňme si tu slova spisovatele Karla Čapka: „*Známe pouze to, co dovedeme pojmenovat.*“

Populárně-vědecká brožurka předkládaná čtenáři by mohla nést podtitul „O motýlech trochu jinak“, neboť se nezabývá tradiční biologii těchto krásných výtvorů přírody, ale právě jejich jmény. Ve vědě jsou jména a jejich zařazení do vědního systému zcela nezbytná pro utřídění našich poznatků. Jenže vědecká nomenklatura je založena na mezinárodně platných latinských názvech, které jsou pro laika většinou nesrozumitelná. Navíc se v překladu často liší od oficiálních českých názvů, pokud tyto vůbec existují. Pro ilustraci si uvedeme příklad. Jeden z našich nejhezčích motýlů, otakárek fenyklový, se odborně nazývá *Papilio machaon* L. *Papilio* znamená v latině motýl, ale již tomuto slovu neodpovídá naše poněkud zvláštní jméno otakárek; a co potom znamená Linnéovo pojmenování machaon? Nedočteme se to někdy ani v odborné literatuře. Vědecké jméno motýla často souvisí s jeho morfologií, místem výskytu nebo s živnou rostlinou. Náš příklad však nesouvisí s fenyklem, jde totiž o pojmenování převzaté ze starořecké mytologie.

Vymizení středoškolské výuky klasických jazyků i vzrůstající zájem o starověkou kulturu mne přivedly ke stručnému, ale k nečekaně náročnému výkladu mytologických jmen motýlů; dle principu priority popisu jsou stále platná a nelze je dodatečně změnit, i když někdy jsou gramaticky nesprávně napsaná. Proto se domnívám, že mnohý zájemce o entomofaunu tuto informaci uvítá, vědecké jméno s mytologickým základem již pro něho nebude znamenat pouhý taxonomický termín a publikace snad bude užitečná i svými odkazy. V určitém smyslu osvěží i jeho povědomí o antické řecké a římské kultuře a jejím odrazu v různých odvětvích vědy a umění.

Budeme-li posuzovat naši Zemi z hlediska zastoupení biologických druhů, pak ji můžeme bez nadsázky nazvat planetou hmyzu. Hmyz je zde nejpočetnější třídou živočišstva, představuje okolo půldruhého milionu druhů (95–98 %). Např. počet všech dosud popsanych druhů motýlů se odhaduje na 165 000, z toho přes deset tisíc připadá jen na denní motýly. Je nemožné vysvětlit v celé šíři vznik a původ nespočetných jmen. Ale jen zlomek z tohoto počtu je pro širší veřejnost zajímavý, ať již pro svůj nápadný vzhled či specifické chování. Proto je i toto dílko zaměřeno hlavně na denní motýly (*Diurna*), mezi nimiž je mytologických názvů nejvíc a s nimiž se zájemce nejspíše setká v ilustrovaných knihách, na výstavách, ve sbírkách, event. na výměnných burzách. Náš průzkum taxonů dalšího hmyzu (noční motýli, brouci, dvoukřídlí a vážky) totiž ukázal, že se u nich sice také vyskytují mytická jména, ale podstatně méně často, a jsou navíc buď dobře známá (Herkules, Títán, Neptunus aj.), nebo se jen opakují se jmény motýlů.

Proč si je první tvůrci jmen často vypůjčili z příběhů antického světa a proč z nespočetných mytických názvů jen některé uvízly v myslích entomologů pozdně barokního a klasicistního období? Někdy to již nelze vypátrat, neboť autoři nám nezanechali o původu daných jmen žádné zmínky. Dnes se možná i odborník spokojí s tím, že šlo o oblibu vzdělanců v antice; vždyť i naše současná mluva je plná slov přejatých z klasických jazyků. Jména jako Achilleus, Odysseus, Paris, trójská Helena i další postavy z homérských epických básní si jistě mnohý připomene z knih či historických filmů, ale již málokdo asi ví, že výše

zmíněný Macháón a jeho bratr Podalirius – dva synové božského lékaře Asklépia (Aeskulapa) – byli léčiteli achajských hrdinů při dobývání starobylé Tróje.

V této publikaci jsou jednotlivé druhy motýlů řazeny v rámci čeledí a podčeledí abecedně. První část spisu seznamuje čtenáře se vznikem názvosloví, hlavní náplní je ovšem výklad původu a významu přes **1000 relevantních jmen**; jde hlavně o denní motýly rozdělené na evropské a další druhy z ostatního světa, mj. z důvodu praktické použitelnosti pro laické zájemce a přátele naší entomofauny. Výklad jmen exotů je možná o to významnější, že česká jména nemají.

Encyklopedická hesla bylo nutno někdy korigovat, či téměř detektivně vyhledat z různých pramenů, a ne všechna data se podařilo během čtyř let shromáždit. Jsou sem zahrnuty i starověké a další historické osobnosti, které sice do antických mýtů nepatří, ale nebylo by účelné je pomínout. Někdy může být pro nás i určitým mementem, že i statečné a zasloužilé osobnosti dopadly nezděděnou neslavou. Náročnějšího čtenáře odkazujeme na dostupné monografie. V několika případech jsme se pokusili málo známé rodokmeny mytických postav shrnout do přehledného schématu. Stručnými odkazy je poukázáno i na některé literární a umělecké inspirace.

Za odborné konzultace chci na tomto místě poděkovat zejména Mgr. Ireně Radové, Ph.D., z Ústavu klasických studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, prof. RNDr. Rudolfu Rozkošnému, DrSc., z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a prof. RNDr. Zdeňku Laštůvkovi, CSc., z Mendelovy univerzity v Brně. Za filologické a jazykové úpravy textu děkuji Mgr. Iloně Müllerové a Mgr. Evě Strnadové. Nakladatelství Masarykovy univerzity děkuji za pomoc při vydání knihy.

Co je třeba vědět o vědeckém názvosloví

Základy vědeckého názvosloví živočichů a rostlin položil švédský lékař a přírodovědec CARL LINNÉ (Linnaeus, 1707–1778) ve svém slavném díle *Systema naturae* (Soustava přírody, 10. vyd. je z r. 1758). Podle něho se každý druh (species, sp.) označuje dvouslovným názvem, tzn. *rodovým* jménem (genus) a příslušným *druhovým* přívlastkem; zavedl tedy tzv. binominální nomenklaturu. Vědecké jméno se tiskne kurzivou a řídí se pravidly latinské gramatiky. Dnes se běžně přidává navíc *jméno autora* (často smluvenou zkratkou), jenž daný druh pojmenoval jako první, a někdy i *rok popisu*. Jestliže biologický druh vytváří také geograficky odlišné rasy, pak jde o tzv. *poddruhy* (subspecie, ssp.), které se označují dalším adjektivem (trinominální nomenklatura); nižšími systémovými kategoriemi jsou pak různé *aberrace*, *variety* a individuální *formy* vyvolané sezonními, teplotními či chemickými vlivy.

Vědecká jména vznikala zpočátku nahodile, později již racionálně na základě nových biologických a morfologických poznatků. První tvůrci názvů si většinou nelámali hlavu s významem jmen, takže nezanechali zmínky zdůvodňující původ jména; proto jejich interpretace není vždy snadná. Můžeme zde citovat Linného žáka Fabricia: „*Namen sind zum Nennen da.*“ (Jména jsou tu pro pojmenování.). Mnoho jmen, zejména rodů, se v průběhu posledního století podstatně změnilo. Zatímco Linné zpočátku řadil všechny druhy denních motýlů do jednoho rodu *Papilio*, dnes jsou jich stovky, a tato diverzifikace rodů dále pokračuje. Komplikací jsou i souznačné názvy, tzv. synonyma. Z poslední doby je možno připomenout např. převedení našich čtyř modrásků z rodu *Maculinea* do rodu *Phengaris*. Současná terminologická pravidla doporučují autorům, aby uvedli způsob odvození jmen. Je to užitečné opatření, vždyť tyto slovní novotvary se v odborné literatuře již fixují natrvalo. Zdá se, že vědecká jména značně vyčerpala svoje zdroje v klasických jazycích, někdy se i opakují, a autoři pro ně již volí také slova jiného původu.

Rodová jména jsou často konstruována jako *feminina* a složeniny z více latinských a řeckých slov. Například jména baboček rodu *Polygonia* nebo žluťášků *Gonepteryx* se skládají z řec. polys (mnohý), gony, gónia (úhel) a pteryx (křídlo), neboť mají křídla nápadně vykrojená. Nebo jméno bělásků rodu *Anthocharis* je složeno z řec. anthos (květ) a charis (půvab). I původ druhových jmen bývá různý; mohou to být triviální přívlastky (tab. I A) a slova vztahující se k živné rostlině (tab. I B). Nelze ale říci, že se tvůrcům podařilo vždy jméno správně zvolit; např. housenka našeho okáče medyňkového (*Hipparchia fagi* Scop.) nežije na buku (lat. *Fagus*), ale na travině medyňku (*Holcus* sp.). Současná česká nomenklatura se našťástí neshoduje vždy s latinskou předlohou. Místopisná druhová jména jsou věnována obvykle významným místům se zvláštním zřetelem k danému rodu či druhu (tab. I C).

Zvláštní zmínku si zaslouží rozbor tzv. věnovacích jmen k poctění významných entomologů či jiných celebrit (tab. I D). Osobní jméno může být obsaženo jak v rodovém názvu (např. u perleťovců *Clossiana*, *Fabriciana* a *Speyeria*), tak v druhovém názvu (např. u bulharského pestrokřídlece Cerisyova *Allancastris cerisyi* Godt.), ba dokonce i v obou názvech. Zde je možno vzpomenout např. krásného španělského endemita martináče Isabelina (*Graellsia isabellae* Grote), který nese jména svého objevitele entomologa Mariano de La Pas Graëllse a kastilské královny Isabelly. Kuriózním případem je nedávný objev nového druhu řeckého modráška (*Polyommatus andronicus* Coutsis & Chavalas, 1995), který obdržel jméno podle Andronika, objevitele nedotčené hrobky makedonského krále Filipa II., otce Alexandra Velikého.

Tab. I A–D. Příklady různých způsobů tvorby druhových jmen motýlů

A. Pojmenování	Triviální přívlastek	
<i>Cethosia obscura</i> Guér.	obscurus	temný
<i>Cupido minimus</i> Fssl.	minimus	nejmenší
<i>Cyrestis elegans</i> Bsdv.	elegans	pohledný
<i>Everes decoloratus</i> Stgr.	decoloratus	vybledlý
<i>Charaxes nobilis</i> Druce	nobilis	vznešený
<i>Lycaena dispar</i> Haw.	dispar	nestejný
<i>Nymphalis xanthomelas</i> Den.-Schiff.	xanthomelas	žlutočerný
<i>Polygonia c-album</i> L.	albus	bílý
<i>Troides mirandus</i> Btlr.	mirandus	podivuhodný
B. Pojmenování	Živná rostlina housenek	
<i>Aglais urticae</i> L.	<i>Urtica</i>	kopřiva
<i>Agrius convolvuli</i> L.	<i>Convolvulus</i>	svlačec
<i>Cynthia cardui</i> L.	<i>Carduus</i>	bodlák
<i>Daphnis nerii</i> L.	<i>Nerium</i>	oleandr
<i>Gonepteryx rhamni</i> L.	<i>Rhamnus</i>	řešetlák
<i>Libythea celtis</i> Laich.	<i>Celtis</i>	břestovec
<i>Limnitis populi</i> L.	<i>Populus</i>	topol
<i>Sphinx ligustri</i> L.	<i>Ligustrum</i>	ptačí zob
<i>Quercusia quercus</i> L.	<i>Quercus</i>	dub
C. Pojmenování	Zeměpisný přídomek	
<i>Agriades pyrenaicus</i> Boisd.	Pyrenejské pohoří	
<i>Colias balcanica</i> Reb.	balkánské státy	
<i>Elymnias papua</i> Wall.	Papua-Nová Guinea	
<i>Erebia hispanica</i> But.	jižní Španělsko	
<i>Erebia ottomana</i> Herr.-Sch.	Turecko a Balkán	
<i>Lasiommata petropolitana</i> Fabr.	ruský Petrohrad (lat. Petropolis)	
<i>Parnassius tianschanicus</i> Oberth.	pohoří Tian Shan	
<i>Polygonia egea</i> Cr.	země kolem Egejského moře	
<i>Pyrgus armoricanus</i> Oberth.	Bretaňsko (lat. Armorica)	
D. Pojmenování	Významná osobnost	
<i>Agrias hewitsonii</i> Bat.	W. C. Hewitson, autor <i>Exotic butterflies</i>	
<i>Caligo oberthurii</i> Deyr.	Ch. Oberthür, franc. lepidopterolog	
<i>Colias staudingeri</i> Alph.	O. Staudinger, primus něm. entomologie	
<i>Dodona fruhstorferi</i> Rob.	H. Fruhstorfer, švýc. sběratel motýlů	
<i>Graphium wallacei</i> Hew.	A. R. Wallace, angl. zoogeograf	
<i>Euploea crameri</i> Luc.	P. Cramer, autor <i>Papillons exotiques</i>	
<i>Ornithoptera rothschildi</i> Ken.	W. Rothschild, sponzor Britského muzea	
<i>Parides hahneli</i> Stgr.	Dr. P. Hahnel, lovec exotů v Amazonii	
<i>Parides orellana</i> Hew.	F. Orellana, španěl. konquistador 16. stol., objevitel Amazonky	

Jména anticko-mytologického původu

Řeckým slovem mythos (lat. mythus) rozumíme bájeslovné vyprávění z kolébky starověkých kultur. Ačkoliv mýty často obsahují i smyšlené motivy, přece jen je v nich mnohdy vyjádřen značný podíl historické kultury s příslušnými tradicemi a zvyky, které nelze zlehčovat. I dnes ještě mnoho lidí věří v nezvratný osud (řec. Moiry, naše Sudičky). U starých Řeků představovalo vylihnutí motýlího imaga z nehybné kukly personifikaci lidské duše (psyché) a u dávných křesťanů bylo symbolem zmrtvýchvstání. V Evropě 18. a 19. století byla antická umění a literatura součástí všeobecného vzdělání a tehdejší taxonomové evidentně měli značné klasické znalosti. Linné a řada jeho následovníků vybírali pro hmyz jména mytologického původu a tak je trvale začlenili i do nomenklatury motýlů.

Od nejstarších dob byli motýli obdivováni jako přírodní skvosty; pro svůj nápadný tvar a zbarvení byli oslavováni v básních i v každém druhu umění různých kultur. Snad proto nám jejich jména nyní připomínají nejen starověká božstva, ale i významné krásy, hrdiny a vojevůdce z řecké, římské i ještě starší mytologie, jak jsou vylíčení se všemi lidskými vlastnostmi i zlozvyky v Homérových eposech *Ilias* a *Odyssea*, ve Vergiliově *Aeneidě*, v Apollóniově a Flaccově *Argonautice*, v Ovidiových *Metamorfozách* (Proměňách), v Hésiodově *Theogonii* (Zrození bohů), ve spisech antických historiků Apollodóra a Hygina či v tragických hrách Aischyla, Sofoklea a Eurípida. Nutno dodat, že v zoologických termínech jsou starořecká slova transkribována do latinské podoby (někdy však s chybami při prepisech). Přesto se často vyskytují paralelně s římskými, např. Artemis a Diana, Héraklés a Herkules, Odysseus a Ulixes aj. Někdy jsou nahrazena příslušným příjmením či přezdívkou (epitetem). U Afrodíty a Artemidy, jímž bylo zasvěceno mnoho rituálních míst, bylo napočítáno až 300 různých přívlastků. Druhá osobní jména motýlů jsou často ženského rodu (feminina); bohatým výběrem byla jména Danaoven, Néreoven, Ókeaven, Amazonek, různých nymf, milenek a dcer vládařů i bohů.

Mytologické jméno motýla nemusí mít vždy jednoznačný významový obsah, pokud v mýtu existuje biografické synonymum nebo jsou-li genealogická data konfušní. Navíc se mohou stejná jména opakovat u různých rodů, čeledí i řádů hmyzu – např. indonéský motýl *Ornithoptera goliath* má svoje jmenovce u velkých afrických brouků goliášů i u čínského druhu mouchy *Sargus goliath*.

Snahy o výklad vědeckých jmen evropských motýlů nejsou nové; pokusil se o něj heslovitě již A. Spuler aj. (Glasser, Janssen, Spannert, Ramann). Stručná interpretace z překladu složeného jména není vždy jednoznačná a občasná záměna hlásek a chyby v přepisu také znamenají, že řada jmen zůstává stále neobjasněna (např. u okáčů *Maniola jurtina* L., *Lopinga achine* Scop. aj.). Poměrně často je také obtížné určit, kterou z více stejnojmenných historických postav měl autor popisu na mysli. Nezbyývá než je uvést z hlediska jejich významu v jakémsi pořadí (viz např. heslo Eurydika).

Podrobnou analýzu jmen po stránce filologické i mytologické publikoval teprve Hürter (1998, loco cit.), jehož monografie bezprostředně navazuje na pětisvazkové Forsterovo-Wohlfahrtovo dílo *Die Schmetterlinge Mitteleuropas* z r. 1954–1981. Pokud jde o světové motýly, pak jejich etymologii najdeme až v současných pracech F. Fernández-Rubia (loco cit.). Ten na základě rozboru přes 450 rodových jmen (tab. II) dospěl k závěru, že přes 21 % světových Rhopalocer navazuje na antickou mytologii. Ještě víc mytologických jmen, většinou bez výkladu, je obsaženo i v druhových názvech.

Tab. II. K etymologii rodových jmen Rhopalocer (Rubio 2001)

Původ jména	Počet rodů	%
Řecko-římská mytologie	100	21,6
Jiné mytologie	6	1,3
Morfologie či etologie (v řeč.)	296	63,8
Morfologie či etologie (v lat.)	24	5,2

Do tohoto výkladového lexikonu byly vybrány ty druhy našich i exotických motýlů, jejichž jména lze odvodit převážně z antické řecké a římské mytologie. Jménotvůrcům se někdy podařilo shromáždit v rámci určité čeledi či rodu postavy sobě blízké nebo naopak sobě nepřátelské. Připomeňme si, že antická království v čele s králem (řec. basileus, lat. rex) měla spíše rozsah měst (polis), městských aglomerací či ostrovů, nikoliv států v našem pojetí; nebyla tu žádná idyla, vládlo zde otroctví a často drsné mravy. Některé rysy osobností lze někdy srovnat s vizáží či chováním příslušného motýla; zvláště velké druhy jsou např. pojmenovány podle mytických obrů, pohledným motýlům byla přidělena adjektiva bohyní, nymf a královských postav; například jménem jedné modrooké Grácie byl pokřtěn perleťovec fialkový (*Clossiana euphrosyne* L.), který má zaživa opravdu modré oči. U méně nápadných druhů (např. u okáčů) se kumulují spíše jména mstitelek Erínyí, Gorgon, Sudiček a kouzelnic, přišer a postav z mytického podsvětí. Dobrým příkladem je náš okáč voňavkový (*Brintesia circe* L.), jehož Linné nazval podle krásné kouzelnice Kirké z ostrova Aiaie; tato dcera Héliá a Ókeanovny Persy po celý rok věznila Odyssea při jeho návratu od spálené starověké Tróje a jeho druhy začarovala dočasně ve vepře. Tento nápadný velký černobílý motýl totiž s oblibou usedá na místa, kde díky svému zbarvení splyne s okolím, a tak nám náhle zmizí z očí a je těžké ho vůbec najít, než po vyplašení vzlétne. Podobně se chová i blízkce příbuzný okáč skalní (*Chazara briseis* L.).

V současné literatuře obdobné etymologické studie chybí u dalších řádů hmyzu (brouci, vážky); mytická jména jsou tu sice také zastoupena, ale spíše sporadicky. Hlavní doménou mytologických a antických názvů zůstává tedy skupina mimořádně pohledných živočichů – motýli, zejména denní, a z nočních zástupci nejvýraznějších čeledí, jako jsou lišajci a martináci. Nakonec je třeba ještě dodat, že některými zde uvedenými jmény pokřtili také astronomové řadu vesmírných těles a souhvězdí a chemikové tak pojmenovali osminu, tj. třináct chemických prvků (helium, niob, plutonium, selen, tantal, titan, thalium aj.).

Tab. III. Zkratky a symboly

exp. f.	experimentální forma	řec., řím.	řecký, římský
fem.	femininum (ženský rod)	sp. spp.	species (druh, druhy)
gen.	genitiv (2. pád)	ssp.	subspecies (poddruh)
lat.	latinský	syn.	synonymum (souznačný název)
loco cit.	zdejší citace	→	odkazník na rejstříkové heslo
př. n. l.	před naším letopočtem	♂, ♀	sexuální znak (Mars a Venuše)

Výklad vybraných jmen podle čeledí¹

RHOPALOCERA

Název pro denní motýly „Kyjoroží“ souvisí s tvarem jejich tykadel a pochází z řec. rhopalon (kyj) + keras (roh).

A. Motýli Evropy

Mapky zoogeografického rozšíření jednotlivých druhů otiskl Higgins a Riley 1970 (loco cit.). U druhů, které nemají česká jména, je u hesel uvedena blízká lokalita výskytu.

Čeď PAPILIONIDAE (Latreille, 1809) – OTAKÁRKOVITÍ

Housenky této čeledi jsou za hlavou vybaveny vysunovatelnými výrůstky, tzv. osmeteriem, kterým vylučují ostře páchnoucí obranný sekret proti mravencům a dalším predátorům.

ARCHON apollinus (Herbst, 1758) – Turecko

Hübnerovo rodové pojmenování má původ ve slově *Archon* = vládnoucí král, řídící např. slavnost na počest boha vína Dionýsa. *Apollinus* je zdrobnělina od jména Apollo. Motýl je zván něm. griechischer Apollo, angl. false Apollo (nepravý jasoň, pajasoň).

IPHICLIDES podalirius (Linné, 1758) – otakárek ovocný

Iphiclides (Ífiklovec): Není jasné, zda je toto rodové označení odvozeno Hübnerem od jména *Ífiklés* nebo *Ífiklos*. První, syn tíryntského krále → Amfitryóna a jeho manželky → Alkmény, byl nevlastní bratr hrdiny Héraklea a účastník lovu na nestvůrného kalydónského kance; dva z jeho tří synů však Héraklés zabil, když na něho seslala mstivá bohyně Héra šílenství. Naproti tomu *Ífiklos* byl syn aitólského krále → Thestia, účastník výpravy Argonautů za zlatým rounem do bájné Kolchidy; byl výborný běžec, přeběhl prý obilní lán, aniž polámal stébla.

Podalirius (řec. Podaleirios) byl spolu s → Macháonem synem slavného lékaře a Apollónova potomka Asklépia (Aeskulapa); nadaný ranhojič a diagnostik, který uměl rozpoznávat nemoci (postřehl např. počátek zešlání siláka Aianta). Byl rovněž členem posádky uvnitř pověstného trójského dřevěného koně. Při návratu od vypálené Tróje byl zahnán větrem do maloasijské Kárie, zde vyléčil dceru krále Damaitha, svoji budoucí ženu, a založil město Symos.

PAPILIO (Linné) spp. – otakárek

Linnéův latinský název *Papilio* platil původně jako apelativum pro všechny denní motýly. Naše trochu zvláštní pojmenování *otakárek* je bezpochyby věnováno (patrně J. S. Preslem) našemu královskému Přemyslovi Otakarovi.

P. alexanor (Esper, 1799) – Francie, Balkán

Alexanor byl jeden ze synů → Macháonových a Asklépiův vnuk, vyučený rovněž v léčitelském řemesle.

P. hospiton (Guenée, 1839) – Korsika, Sardinie

Původ druhového jména tohoto ostrovního endemita je nejasný; snad je odvozen z lat. *hospes* (host, cizinec) či *hospitus*, ale mohlo by také jít o dalšího Asklépiova vnuka.

¹ Řecká slova jsou pro lepší srozumitelnost i tisk přepsána z abecedy do latinky foneticky – např. Ἑλενή = Helené.

***P. machaon* (Linné, 1758) – o. fenyklový**

Macháón: Řeky vážený Asklépiův syn; v mytologii se uvádí také jeho matka Epioné (nebo Xanthé); spolu s bratrem → Podaleiriem vyléčil nezhojitelnou ránu skvělého lučištníka a Achilleova druha Filoktéta, bez něhož nebylo možné (dle předpovědi) dobýt staroslavnou Tróju (řec. Ílion); statečně velel thessalským oddílům před Trójou a jako zručný chirurg ošetřil zraněného Meneláa i zmařitele bojového příměří Pandara. Nakonec byl sám zasažen Paridovým šípem a zabit v boji → Eurypylem.

K jeho genealogii: Kromě bratrů Podaleiria a Telesfora měl ještě čtyři sestry (Akesó, Iásó, → Hygieiu a → Panakeu) a za manželku měl → Antikleiu, dceru Dioklea z mesinské Farai. Za jeho syny se pokládají Alexanór, Alkón, Gorgasos (Gorganos?), Níkomachos, Polymokratés a Sfyros. Byl uctíván i v Athénách a sám Aristotelés se považoval za Macháónova potomka.

***PARNASSIUS* (Latreille) spp. – jasoň**

Parnassius (Parnaský) je odv. od vápencového pohoří Parnássu (2459 m) ve Fókidě s proslavenou delfskou věštírnou zasvěcenou Apollónovi a Múzám.

***P. apollo* (Linné, 1758) – j. červenooký**

Apollo – syn Dia a jeho milenky Létó; bůh světla a slunečního jasu, lékařství, hudby a pořádku, neomylný lukostřelec; narodil se na kykladském ostrově Délu jako dvojče s Artemidou; byl otcem pěvců → Lina a → Orfea (s Múzami Úranií a Kalliopou) i boha zdraví a lékařství Asklépia (s krásnou Korónidou, dcerou thessalského krále Flegya); vůdce Múz, často zobrazovaný se stříbrným lukem nebo zlatou lyrou (viz Tizianův obraz *Apollón a Marsyas* v kroměřížském zámku). Jako symbol mužské krásy byl ztvárněn v mnoha sochách (Feidiás aj.). Český název *jasoň* je překladem stálé vlastnosti řec. Apollóna-Foiba („Jasný, Zářící“).

***P. mnemosyne* (Linné, 1758) – j. dymnivkový**

Mnémosyné: Dcera Titánů Úrana a Gáie byla bohyně paměti, zv. též Mnémé; porodila Diovi v Pierii devět Múz – „Uměň“ pro různá umění (Thaleia, Úraniá, Melpomené, Polyhymnia, Euterpé, Erató, Kleió, Kalliopé a Terpsichoré).

***P. phoebus* (Fabricius, 1793); syn. *P. delius* (Esper, 1800) a *P. sacerdos* (Stichel, 1906) – j. alpský**

Phoebus (řec. Foibos, „Zářící“) – často používaná kultovní přezdívka boha → Apollóna, *Delius* je rovněž epiteton dle jeho rodiště – ostrova Délu. *Sacerdos* (lat. kněz) se vztahuje k jeho věštecké funkci.

***ZERYNTHIA* (Ochsenheimer) spp. – pestrokřídlec**

Zerynthia: Afrodítino nebo Hekatino přízvisko podle jejich kultovního místa s posvátným hájem v thráckém městě Zérynthu na ostrově Samothráce.

***Z. polyxena* (Denis & Schiffermüller, 1775); var. *cassandra* (Hübner, 1828); synonyma *Z. hypsipyle* (Schulze, 1776) a *Thais polyxena* (Denis & Schiffermüller, 1775) – p. podražcový**

Polyxena („Velmi pohostinná“) byla nejmladší dcera posledního trójského krále → Priama a jeho druhé manželky → Hekaby; podle posthomérské básně byla příslibena Achilleovi i za ženu. Po pádu Tróje ji obětoval syn → Neoptolemos na hrobě svého otce → Achillea (viz Sofokleovu tragédii *Polyxené*, Eurípidovu *Hekabé* a Pittoniho obraz *Obětování Polyxeny* v pražské Národní galerii). Jiná Polyxena byla jedna z → Danaoven, nevěsta zavražděného Aigyptovce Aegypta.

Kassandra: sestra Polyxeny, byla velmi krásná a nešťastná věštkyně, která předpověděla zánik Tróje; protože odmítla Apollónovy milostné návrhy, byla potrestána tím, že jejím věštbám nikdo nevěřil.

Hypsipylé: královna Amazonek na ostrově Lémnu, pohostinně přijala Argonauty, s jejichž vůdcem Iásonem měla dva syny; nakonec byla prodána do otroctví nemejskému králi Lykúrgovi, poněvadž zachránila svého otce → Thoanta před všeobecným vyvražďováním mužů lesbičkami (námět Eurípidovy tragédie a opera Ch. W. Glucka *Hypsipylé*).

Thais: byla pověstná a vzdělaná kněžka (hetéra) bohyně → Afrodítý. Favoritka Alexandra Makedonského (zv. Veliký), kterého provázela na jeho asijských výbojích; po jeho předčasně smrti se stala milou jednoho z jeho pěti nástupců (diadochů) – životopisce a egyptského krále Ptolemaia I. Sotéra (viz román I. Jefremova *Athénanka Thais*, Praha 1982).

Z. rumina (Linné, 1758) – Francie, Španělsko

Rumina – bohyně kojících žen, uctívána v chrámu, kde bájná vlčice kapitolská kojila zakladatele Říma Romula a Réma.

Čeleď PIERIDAE (Duponchel, 1832) – BĚLÁSKOVITÍ

Pieridae jsou tzv. Píeridky, Múzy porozené Títánkou → Mnémosynou v Píerii, pobřežní krajině ležící v jz. Makedonii s proslulým kultem. Píeridkami se však také rozumí dcery vůdce Píera v městě Pelle (rodišti Alexandra Velikého), který dal svým devíti dcerám jména podle Múz; když tyto zpyšněly a vyzvaly skutečné Múzy k soutěži ve zpěvu a prohrály, byly proměněny v hašteřivé straky.

ANTHOCHARIS belia (Linné, 1767); syn. **eupheno** (Linné, 1767) – Středozeemí
Rodové jméno je odvozeno Boisduvalem z řec. anthos (květ) + charis (potěšení).

Jméno *Eupheno* („Pěkně se jevící“, z řec. eu + fainó) odpovídá jedné z Danaid → Eufémé (podle Apollodóra zv. též Kelainó), která na příkaz otce → Danaa zabila svého vnuceného novomanžela Aigyptovce Hyperbia.

COLIAS (Fabricius) spp. – žlutásek

Colias je jedno z četných Afrodítiných epitet, odvozeno od attického ostrohu Kólias, jižně od Faléronu, s chrámem bohyně. Vztahuje se též na Aricii, město ve starověkém Latiiu poblíž Říma, pověstné kultem bohyně Diany – Colias.

C. crocea (Fourcroy, 1785); syn. **edusa** (Fabricius, 1787); bílá f. ♀ **helice** (Hübner) – ž. čilimníkový

Přívlastek *Crocea* (šáfránová) se vztahuje k oranžové barvě křídel motýla.

Edusa byla římská bohyně, která dozírala na správnou výživu dětí.

Helice: Dnes se již nedá rozhodnout, zda Hübner měl tímto jménem na mysli jednu z padesáti Danaových dcer, nebo → Lykónovu dceru Heliké.

C. erate (Esper, 1804) – ž. tolicový

Erate (Erató) – 1. Múza milostné poezie, jedna z devíti dcer Dia a Títánky → Mnémosyny. 2. Dle Apollodóra i Hésioda jde také o jednu z tzv. Néreidek, padesáti dcer mořského boha → Nérea a jeho manželky Dóridy.

C. hyale (Linné, 1758) – ž. **čičorečkový**

V případě jména *Hyale* nelze rozhodnout, zda měl Linné na mysli nějakou nymfu („Průhledná“?, z řec. hýalos = sklo), družku bohyně Artemidy (Diany), nebo jednu z padesáti → Danaoven, která zavraždila svého nechtěného novomanžela Péria.

C. chrysotheme (Esper, 1781) – ž. **úzkolemý**

Chrysotheme (Chrysothemis znamená „zlatý řád“) byla: 1. Rovněž jedna z → Danaoven, která zabila svého chotě Asterida. 2. Dle Homéra dcera mykénského krále → Agamemnona a Klytaiméstry; sestra Oresta, Élektry (zv. též Láodiké) a Ífigenie (zv. Ífianassa). 3. Žena Dionýsova syna Stafyla, matka tří dcer Molpadie, Rhoió a Parthenos.

C. myrmidone (Esper, 1781) – ž. **barvoměnný**

Myrmidone: Esper toto jméno nevysvětluje. Podle Hygina jde o jednu z padesáti Danaoven, nevěstu a vražedkyni Aigyptova syna Mínéa. Jméno lze také odvodit: 1. Od Myrmidonů, příslušníků thessalského kmene (potomků Diova syna Myrmidona), jímž kraloval → Péleus; bojovali statečně před Trójou pod vedením Péleova syna Achillea. 2. Od nymfy Mýrmex (řec. mravenec), kterou měla bohyně řemesel Pallas Athéna proměnit v mravence za neoprávněné vychloubání, že si přivlastnila její vynález pluhu.

C. phicomone (Esper, 1780) – ž. **horský**

Phicomone je buď jedna z lesních nymf Dryad, nebo spíše jedna z padesáti → Danaoven, nevěsta a vražedkyně Aigyptovce Plexippa (odlišný od bratra → Lédy).

C. palaeno (Linné, 1761); f. ***europomene*** (Esper, 1779) – ž. **borůvkový**

Palaeno – jedna z mnoha nymf Ókeanoven nebo z Danaoven, která z příkazu otce → Danaa zabila dýkou svého novomanžela Aristoona. Podle Hygina byla zvaná také Kelainó (lat. Celaeno).

Europome (Europomene) byla také jedna z padesáti Danaoven, dcer krále → Danaa, která jako nevěsta zabila Aigyptovce Athléta.

EUCHLOE (Hübner) **spp.**

Toto ženské jméno je odvozeno z řec. euchloos („Pěkně kvetoucí“).

E. ausonia (Hübner, 1804); syn. ***symplonia*** (Boisduval, 1828) – Pyreneje, Alpy

Ausonia je jméno severské bohyně ze země Ausonů (ve stř. a j. Itálii).

Symplonia – podle nálezů u vesnice v Simplonu, horském masivu centrálních Alp.

E. tagis (Hübner, 1804) – Portugalsko, Španělsko

Tagis (nebo Tagés) byl vnuk Jovův a syn geniálního Jovialla; podle pověsti ho vyoral ze země vůdce Etrusků Tarchon. Měl prý naučit Etrusky věštvectví. Též eponym od řeky Tagis.

GONEPTERYX cleopatra (Linné, 1767) – Středozemí

Rod. jméno souvisí s vykrojeným tvarem křídel motýla, z řec. goné + pteryx (str. 7).

Kleopatra je časté historické jméno: 1. Jedna z → Danaoven, nevěsta Agénora nebo Herma; 2. → Meleagrova žena, která se oběsila, když jejího manžela zahubila vlastní matka, protože jí zabil bratry. 3. Dcera makedonského krále Filipa II. a sestra Alexandra Velikého.

PIERIS ergane (Geyer, 1828) – jižní Evropa

Pieris byla aitolská otrokyně, která porodila spartskému králi → Meneláovi nemanželská dvojčata Níkostrata a Megapentha (viz též Pieridae, strana 13).

Ergané („Pracovitá“), z řec. ergon (práce) – je jedno z řady epitet Athény, řec. bohyně moudrosti, řemesel a ženských prací (lat. Minerva).

PONTIA (Hübner) spp. – **bělásek**

Pontia („Mořská“) je přezdívkou Afrodíty nebo, dle Homéra, jméno dcery Dia a Ókeanovny Dióny. Motýlovo jméno může být také odvozeno od Pontos, maloasijské přímořské krajiny u Černého moře (lat. Pontus Euxinus).

P. callidice (Hübner, 1805) – **b. alpský**

Callidice (řec. Kallidiké) byla: 1. Královna Thesprotie (jz. část Epeiru), s níž se Istivý → Odysseus před návratem na Íthaku údajně oženil a měl s ní syna Polypoita, pozdějšího thespotského vladaře. 2. Další z → Danaoven, která zabila svého nechtěného novomanžela Pandíona.

P. daplidice (Linné, 1758); letní f. **bellidice** (Ochsenheimer) – **b. rezedový**

Daplidice (řec. Daplidiké, „Čistotná“) spolu se sestrami *Callidice* („Pěkná“) a *Chloridice* („Zelená“, srovn. asijský druh *Pontia chloridice*, Hübner, 1808.) byly tři z padesáti tzv. Danaoven, dcer argolského krále → Danaa. Ty všechny (kromě jediné: Hypermnéstry) zavraždily na příkaz otce o svatební noci svoje ženichy, syny znepráteného Danaova bratra Aigypta. Za trest musely v Hádově podsvětí nosit vodu do dřevěného sudu (literárně zpracováno v cyklickém eposu *Danaís*, u Aischyla v *Hiketides* i u Pindara). Daplidiké podle Hygina zavraždila Aigyptovce Pugnóna.

Bellidice je uměle vytvořené jméno, neboť v řec. literatuře chybí a není pravděpodobné, že souvisí se sedmikráskou (*Bellis perennis*) a bohyní spravedlnosti Díké.

ZEGRIS eupheme (Lederer, 1852) – Španělsko

Zegris je maurské jméno slavné rodiny Zegriů z muslimského království španělské Granady, rivalů Abencerrajů.

Eufémé byla chůvou Múz a matka Krota, syna boha lesů Pána.

Čeďed' NYMPHALIDAE (Swainson, 1827) – **BABOČKOVITÍ**

České jméno čeďedi má zřejmě původ v ruštině (motýl = bábočka). Lat. pojmenování patří velké skupině nymf z řecké mytologie; byly to krásné, ale smrtelné bytosti podobné našim vílám a rusalkám. Žily v pramenech a tocích (Najady), v lesích a stromech (Dryady), na loukách a horách (Oready); některé sloužily jako panenské družky Artemidy a často se staly nevěstami vyšších božstev, Satyrů i smrtelných jinochů.

APATURA (Fabricius) spp. – **batolec**

Apatura je slovo odvozené snad od Apaturií, tří denních athénských svátků k počtu boha Dionýsa; řec. apatao = měním. S největší pravděpodobností však jde o přezdívkou Afrodíty (nebo Athény). Poněkud nesrozumitelnému českému názvu motýla batolec lépe odpovídá starší pojmenování *barvoměnka*.

A. ilia (Denis & Schiffermüller, 1775); f. **clytie** (Denis & Schiffermüller) – **b. červený**

Ilia: 1. Dcera trójského krále Priama (viz Mozartovu operu *Idomeneo*). 2. Jméno Rhey Silvie, dcery Numitora – mytického krále města Alba Longa; jako Vestálka se stala matkou Romula a Rema, otcem byl Mars.

Clytie (řec. *Klytié*): 1. Jedna z asi 3000 mořských nymf, dcer Títána Ókeana a mořské bohyně → Thetidy. Podle Ovidia ji zprvu miloval bůh slunce Hélios, a když ji opustil kvůli krásné Leukothei, dceři perského krále Orchama, proměnil ji pro marné očekávání jeho návratu ve slunečnici, která se stále otáčí za svojí láskou, ke slunci. 2. Jedna ze tří dcer lýdského → Pandarea a Harmothoy, potrestané Diem za hříchy svých rodičů. Motýl tohoto jména vystupuje i ve hře bratří Čapků *Ze života hmyzu*.

A. iris (Linné, 1758); tmavá forma **iole** (Denis & Schiffermüller, 1775) – **b. duhový**
Iris, zv. také → Thaumantis, byla u Řeků okřídlená poselkyně bohů, zejména Dia a Héry; bohyně duhy nesoucí v konvici vodu pro mraky; jejím otcem byl mořský bůh Thaumás a matkou Ókeanovna Élektrá.

Iolé byla sestrou → Ífita a dcerou oichalského krále → Euryta, kterého zabil hrdina Héraklés za to, že ho kdysi urazil a odmítl mu dát Iolu za ženu; ta si přesto vzala Hérakleova syna → Hylla; motýl má na křídlech redukované bílé skvrny (řec. *iolos* = tmavý).

A. metis (Freyer, 1829) – **b. podunajský**
Métis: Dcera Ókeana a Téthye, bohyně moudrosti a dobré rady; byla to Diova choť, jenž ji ve spánku pohltil, aby předešel narození syna, který ho měl dle věštby sesadit. Poté z jeho hlavy vystoupila s pomocí Hefaista v plné zbroji panenská bohyně moudrosti Pallas Athéna.

ARASCHNIA levana (Linné, 1758); letní f. **prorsa** (Linné) a exp. f. **porrima** (Ochsenheimer) – **b. síťkovaná**

Araschnia je odvozena Hübnerem (s chybným přepisem) od *Arachné*, dcery barvíře Idmona z lýdského Kolofónu. Byla vynikající tkadlena uměleckých obrazů a ve své pýše vyzvala samu Athénu k soutěži. Když bohyně zvítězila a její dílo roztrhala, dívka se chtěla ze žalu oběsit; avšak aby tak neunikla svému trestu, Athéna ji proměnila v pavouka (řec. *arachné*), jemuž je souzeno věčně tkát síť. Podle jiné verze byla *Arachné* lýdská princezna.

Levana (odv. z lat. *levare* = ulehčit) byla strážným andělem novorozenců.

Prorsa: jméno jedné nymfy, ale také pomocnice Junony (nebo Diany) při šťastném průběhu porodu (hlavou vpřed, *prorsus* = přímo).

Porrima: blízce příbuzná *Prorse*, byla uctívána Římankami spolu s *Postvortou*, která zase dohlížela na obrácenou polohu dítěte.

ARGYNNIS paphia (Linné, 1758); f. **valesina** (Esper) – **perleťovec stříbropásek**

Argynnis je jedno z četných přezdívek bohyně Afrodíty-Argynny s chrámem na Kefisu, který postavil král Agamemnón na počest svého utonulého oblíbence Argynna, syna Peisidiké.

Jméno *paphia* je přezdívkou Afrodíty-Paphie; ta se vynořila z mořské pěny u kyperského města Paphos s Afrodítiným chrámem, později založeným → Láodikou, dcerou arkadijce Agapénora.

Valesina je pojmenování podle místa prvního nálezu této tmavé formy motýla ve franc. Wallis (jv. od Lille).

ARGYRONOME laodice (Pallas, 1771) – **perleťovec východní**

Argyronome: o původu jména Hübner nezanechal zprávu; je to složené femininum z řec. *argyrion* (stříbro) + *nomos* (pastvina).

Láodiké je v řec. mytologii časté jméno; byla to krásná dcera trójského krále → Priama a Hekaby a také Agamemnonova dcera zv. Élektrá, sestra Ífigenie a Oresta. Jiná Láodika – nymfa, se stala manželkou Forónea, syna → Ínacha (bratra Íó).

BOLORIA (Moore) spp. – perleťovec

Boloria je bezvýznamný Mooreův novotvar, který patrně nesouvisí s řec. slovem bólos (rybářská síť).

B. napaea (Hoffmannsegg, 1804) – Alpy, Karpaty, Balkán

Lat. *Napaea* byly nymfy lesních údolí.

B. pales (Denis & Schiffermüller, 1775) – perleťovec vysokohorský

Pales (syn. *Matuta*) byla staroitalská bohyně hejn a stád a patronka pastýřů s vlastním kultem.

BRENTHIS (Hübner) spp. – perleťovec

Rod. jméno *Brenthis* je odvozeno buď z řec. *brenthos* (nádhera), nebo od jména pastýře Néleových koní, který byl poslem bohů Hermem proměněn v kámen, když prozradil úkryt ukradených Apollónových krav.

B. daphne (Denis & Schiffermüller, 1775) – p. ostružinový

Daphne (řec. Dafné) byla jedna z nejkrásnějších nymf, dcera říčního boha Péneia (nebo arkadského Ládóna); na vlastní žádost byla proměněna otcem ve vavřík, když ji pronásledoval zamilovaný → Apollón (častý námět řady uměleckých děl – viz např. Berniniho sousoší *Apollón a Dafné*).

B. hecate (Denis & Schiffermüller, 1775) – p. dvouřadý

Hekaté – jediná dcera Títána Persa a Asterie, byla patronka kouzel a lidových pověr, vládkyně příšer a přízraků; byla provázena dušemi násilně usmrčených.

B. ino (Rottemburg, 1775) – p. kopřivový

Ínó: 1. Dcera thébského krále → Kadma a Harmonie, sestra Semelé. Po → Nefelé byla druhou manželkou orchomenského krále Athamanta, s nímž měla syny Learcha a Melikerta (→ Palaimóna). Za vychování Diova syna Dionýsa byla přijata bohy a přejmenována na mořskou bohyni Leukotheu. 2. Synonymum *Matuty*, bohyně jitra.

CLOSSIANA (Reuss) spp. – perleťovec

Toto rodové jméno věnoval Th. Reuss v r. 1921 Adolfu *Clossovi*, zasloužilému předsedovi Berlínského entomologického svazu.

C. dia (Linné, 1767) – p. nejmenší

Dia („Diova“) – Z Linnéovy publikace nelze objasnit původ jména; možná jde o přezdívku Athény či Artemidy. V úvahu může přicházet i dcera krále → Lykáona, která Apollónovi porodila syna Dryopa.

C. euprosyne (Linné, 1758) – p. fialkový

Eufrosyné („Blažená, Veselá“) byla modrooká dcera Dia a Ókeanovny → Eurynomy. Spolu se sestrami → Áglaiou („Zářící“) a Thaleiou („Kvetoucí“) tvořila trojici Grácií (Charitek), tzn. polobohyní půvabu, lásky a veselí (viz např. obrazy Rafaela a Rubense).

C. freija (Thunberg, 1791) – Švédsko

Freia („Paní“) – severská bohyně vegetace a plodnosti s kultem ve Skandinávii.

C. frigga (Thunberg, 1791) – Litva, Skandinávie

Frigga – islandská a germánská bohyně-matka.

C. chariclea (Schneider, 1794) – arktická Evropa

Druhové jméno je zkonstruováno z řec. cháris (půvab) + kléos (sláva) nebo je odv. od nymfy *Charikló*, matky thébského věšce → Teiresia, obdařeného Athénou schopností rozumět ptákům.

C. selene (Denis & Schiffermüller, 1775) – p. dvanáctitečný

Seléné (lat. Luna), bohyně měsíce – dcera Títána Hyperióna a jeho manželky Theis – byla sestra Héliá a Éóy; uvádí se též jako milenka sličného karského lovce → Endymióna, kterého Zeus odsoudil k věčnému spánku, když vzplanul láskou k jeho ženě Héře.

C. thore (Hübner, 1803) – italské a švýcarské Alpy

Thore je jméno odv. Hübnerem patrně od Thóra (Donara), severského boha nebe, hromu a deště; byl ochráncem rolníků, kovářů, rybářů a mořeplavců a vykonavatel spravedlnosti.

C. titania (Esper, 1793); f. **cypris** (Meigen, 1828) – p. **titania**

Titania: 1. Tzv. Pyrrha byla vnučkou Títána Íapeta, 2. Epiteton Létó (Latony), dcery Títána Koia, která porodila Diovi dvojčata Apollóna a Artemidu.

Cypris je přezdívka bohyně Afrodítý, podle jejího rodiště u ostrova Kypru.

EUPHYDRYAS (Scudder) spp. – **hnědásek**

Euphydryas je slovo odvozené z řec. eufyes (dobře rostlý) + Dryás (lesní nymfa, jejíž život závisel na dubu, řec. drys).

E. aurinia (Rottemburg, 1775) – h. **chrastavcový**

Původ slova neznáme; určitě není odvozeno z latiny od zlata (aurum) či ucha (auris).

E. cynthia (Denis & Schiffermüller, 1775) – h. **horský**

Cynthia je přívlastek bohyně Artemidy podle jejího rodiště, hory Kynthos na ostrově Délu; dívka s tímto jménem byla také opěvována římským elegickým básníkem Sextem Propertiem (r. 50–12 př. n. l.).

E. maturna (Linné, 1758) – h. **osikový**

Maturna je opět jedna z přezdívek bohyně lovu Artemidy/Diany; lat. maturus = zralý, časný.

FABRICIANA (Reuss) spp. – **perleťovec**

Fabriciana – jméno věnované Johannu Christianu Fabriciovi (1745–1809), Linnéovu spolupracovníku v Uppsale. Byl profesorem přírodopisu v německém Kielu a jeho největším dílem je čtyřsvazková *Entomologia systematica* (Kodaň, 1792–1794).

F. adippe (Denis & Schiffermüller, 1775); syn. **cydippe** (Linné, 1761) a f. **cleodoxa** (Ochsenheimer, 1807) – p. **prostřední**

Adippe je snad jméno nějaké nymfy („Obézní“?), odv. z řec. adeps (gen. adipos, sádlo).

Cydippe (řec. Kýdippé), Hérina kněžka v Argu a jedna z tzv. Néreidek, dcer → Nérea a Dóridy; měla dva syny: Kleobise a Bitóna. Další Kýdippé byla nevěstou → Akontia z ostrova Kéu (legendu o této milenecké dvojici zpracoval J. Zeyer v novele *Gdoule*).

Původ jména *Cleodoxa* je nejasný, snad jde o jednu z Niobiných dcer Kleodoxé.

F. niobe (Linné, 1758); f. **eris** (Meigen) – p. **maceškový**

Niobé, zv. též Tantalis, sestra Pelopa a dcera sipylského krále → Tantala a Dióny, byla manželkou krále → Amfióna v Thébách. Urazila bohyni Létó, když se pyšnila svými početnými dětmi; bohyně proto poslala svoje dvojčata Apollóna a Artemidu, aby svými šípy postříleli všech sedm synů a sedm dcer Niobiných; ze žalu se proměnila v kámen (viz Ovidiovy *Proměny* a četná výtvarná díla ve světových muzeích).

Eris byla sestra Areova, bohyně rozkolu a sváru, která byla vlastně prapříčinou desetileté trójské války. Protože nebyla pozvána na svatbu Pélea a Thetidy, vhodila mezi olympské hosty zlaté jablko sváru s nápisem „Té nejkrásnější“. Tak vyvolala mezi třemi zúčastněnými bohyněmi – Héróu, Athénou a Afrodítou – spor, který rozhodl až trójský → Paris (tehdy ještě jako pastýř na hoře Ídē), ve prospěch bohyně lásky. Za to mu Afrodíta přislíbila ruku spartské → Heleny.

INACHIS io (Linné, 1758); exp. f. **antigone** (Fischer), **bellisaria** (Ochsenheimer) a **iocasté** (Urech.) – **babočka paví oko**

Inachis (Ínachovna) je synonymum pro *Íó*, odvozené Hübnerem od jejího otce, říčního boha argejské řeky Ínachos (resp. od argejského krále Ínacha). Bohyně Héra proměnila *Íó* v bílou krávu spásající fialky (řec. ion), protože měla se záletným Diem syna → Epafa; ten se stal prvním vládcem Egypta a praotcem krále → Danaa.

Antigoné – dcera thébského krále → Oidipa, po jehož smrti se její bratří Eteoklés a Polyneikés v boji o trůn navzájem zabili. Oidipův nástupce Kreón zakázal tělo Polyneika jako nepřítele vlasti pohřbít, což Antigona nerespektovala; za to ji král dal zaživa zazdít do královské hrobky, kde se oběsila (Sofoklova tragédie z r. 442 př. n. l. a opera J. Myslivečka *Antigoné*).

Bellisaria je fem. od Bellisarius; vojevůdce císaře Justiniána, který úspěšně bojoval v r. 534 n. l. v Africe proti Vandalům, Peršanům a proti Ostrogótům v Itálii; byl obžalován ze spiknutí a zemřel jako slepý žebrák (křídílům této motýlí formy chybí paví oka).

Iocasté, zv. u Homéra Epikasté, byla manželka thébského krále Láia, matka Oidipa a později i jeho žena s tragickým osudem (námět Sofoklovy tragédie *Král Oidipus*).

ISSORIA lathonia (Linné, 1758) – **perleťovec menší**

Issoria je patrně odvozeno Hübnerem od města Issos v Kilikii, kde r. 333 př. n. l. Alexandr Veliký (Makedonský) porazil perského krále Dáreia III.

Jméno *Lat(h)onia* zvolil Linné podle příjmení Artemidy; to znamená, že jde o dceru Létó (lat. Lato, resp. Latona), která Artemidu-Latonu porodila záletnému Diovi jako dvojče s Apollónem.

LIMENITIS camilla (Linné, 1763) – **bělopásek dvouřadý**

Limenitis je jedna z mnoha přezdívek bohyně krásy a smyslné lásky Afrodít/Venuše.

Camilla byla dcerou krále Volsků Metaba a coby panna sloužila jako kněžka bohyni Dianě. Byla vynikající bojovnicí ve válce krále Rutulů Turna proti → Aeneovi, v níž zabila mnoho trójských a etruských bojovníků. Sama zahynula oštěpem statečného Arrunta.

MELITAEA (Fabricius) **spp.** – **hnědásek**

Melitaea je pojmenování podle mořské nymfy Melité z Kerkyry, dcery → Nérea a Dóridy, s níž Héraklés zplodil syna → Hylla; jméno – v překladu „Malt’anka“ – se také odvozuje od ostrova Melité (dnešní Malty).